

حفاظت مشارکتی از
کرکس کوچک
جزیره قشم
www.vultures.ir

SGP/IRA/CCA-GSI-COVID/2022/08(297)

تهدیدات کرکس کوچک

کرکس کوچک یکی از گونه‌هایی است که جمعیت آن به سرعت در حال کاهش است. در حال حاضر بقای آن به یک چالش واقعی تبدیل شده است. میزان بالای مرگ و میر گونه‌ها را می‌توان در سرزمین‌های لانه‌گزینی، در طول مسیرهای مهاجرت و در مناطق زمستانی آن یافت. مسمومیت یکی از دلایل اصلی مرگ‌ومیر در کرکس‌های کوچک است. تغذیه با مواد غذایی که مسموم شده یا داروها، می‌تواند جان پرندگان را به خطر اندازد. حضور انسان در مجاورت لانه‌ها می‌تواند پرندگان را آزار دهد و باعث شود آن‌ها تخم‌ها یا جوجه‌های خود را بدون مراقبت رها کنند که می‌تواند عواقب مهلکی داشته باشد.

حفاظت مشارکتی از
کرکس کوچک
جزیره قشم
www.vultures.ir

- مسمومیت غیرعمدی

- کمبود مواد غذایی به دلیل جمعیت سم‌داران وحشی و خانگی

- برق‌گرفتگی

- داروهای دامی (NSAIDs) و غیره

- از بین رفتن زیستگاه و تخریب لانه‌ها

- آزار و آسیب مستقیم

تهدیدهای مهم در خاورمیانه:

- مسمومیت غیرعمدی

- برخورد با توربین‌های بادی

- برخورد با خطوط برق

- کاهش جمعیت سم‌داران (کمبود غذا) خصوصاً در ایران

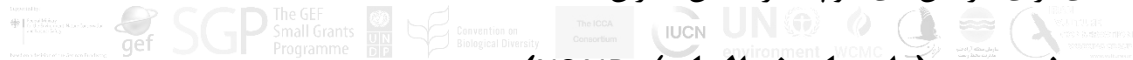
- عدم مدیریت پسماندها
- شکار
- کاهش و از بین رفتن زیستگاه^۱

مسمومیت غیر عمدی (طعمه‌های سمی)

زمانی رخ می‌دهد که شکارچیان از طعمه سمی برای شکار استفاده می‌کنند یا زمانی که برای کاهش تعارض دام با حیوانات گوشت‌خوار از طعمه‌ی سمی استفاده می‌کنند. استفاده از طعمه‌ی سمی مهم‌ترین علت کاهش این گونه در اروپا گزارش شده است.

دوراندختن لاشه‌ی سگ‌های وحشی مسموم از سری اقدامات کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد و حیوانات مشکل‌ساز در محل دفن و انباشت زباله اتیوپی نیز یک تهدید برای کرکس کوچک است.^۲ تخمین زده می‌شود که ۶۰ کرکس کوچک (بیش از ۶۰ درصد جمعیت ملی) طی یک حادثه در مقدونیه در سال ۱۹۹۳ پس از تغذیه‌ی پرندگان از لاشه‌ی سگ مسموم به منظور حذف سگ‌های ولگرد و بدون صاحب مسموم و تلف شدند.

استفاده از سموم برای کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد و بدون صاحب در بسیاری از کشورها به‌عنوان مثال اتیوپی نیز تهدیدی برای کرکس‌های کوچک زمستان‌گذران است.

مسمومیت غیر عمدی (داروهای ضدالتهاب؛ NSAIDs)

استفاده از داروهای ضدالتهاب مانند دیکلوفناک یکی از دلایل کاهش جدی در گونه‌ی کرکس کوچک است. داروهایی که مصرف دامپزشکی دارند و پس از مرگ حیوان، لاشه‌ی آن باعث مرگ و مسمومیت کرکس‌ها می‌شود.^۳

کاهش و از بین رفتن زیستگاه

اختلالات انسانی و تخریب زیستگاه نیز تهدیدی بزرگ برای این گونه محسوب می‌شود.^۴

¹ <https://www.vultures.ir/species/egyptian-vulture>

² Multi-species Action Plan to Conserve African-Eurasian Vultures - Page: 27/28

³ Multi-species Action Plan to Conserve African-Eurasian Vultures- Page: 27/28

⁴ Multi-species Action Plan to Conserve African-Eurasian Vultures- Page: 27/28

کرکس کوچک تلف شده در بلغارستان^۵

برق گرفتگی یا برخورد با زیرساخت‌های انرژی

یکی دیگر از دلایل کاهش جمعیت کرکس کوچک، سیم‌ها یا دکل‌های برق هستند. گزارش‌های بسیاری از تلف شدن کرکس کوچک به این دلیل در جزایر قناری و کشور عمان ثبت شده است. در حال حاضر یکی از خطرات بزرگ احتمالی برای این گونه در مناطق اسپانیا و آفریقا نیز در نظر گرفته شده است. به خصوص خطوط ۳۰ کیلومتری برق در نزدیکی بندر سودان که در دهه ۱۹۵۰ ساخته شده تا به امروز باعث مرگ بیش از ۱۰۰ کرکس کوچک و بسیاری از پرندگان شکاری شده است.^۶

کاهش دسترسی به غذای کافی (جمعیت حیوانات گیاه‌خوار، سم‌داران وحشی و اهلی)

به نظر می‌رسد بهبود بهداشت کشتارگاه‌ها و کاهش جمعیت سم‌داران در طبیعت یکی از دلایل اصلی کاهش جمعیت این گونه است.

اصلاح شیوه‌های مدیریتی در دفن و انباشت زباله‌ها در اروپا و خاورمیانه ممکن است منجر به کاهش دسترسی به غذا شود. البته ناگفته نماند تغذیه کرکس‌ها از محل دفن و انباشت زباله‌ها می‌تواند بسیار خطرناک و در طولانی مدت باعث کاهش جمعیت این گونه شود.

⁵ <https://4vultures.org/blog/egyptian-vulture-family-found-dead-in-the-eastern-rhodopes-mountain-in-bulgaria/>

⁶ Multi-species Action Plan to Conserve African-Eurasian Vultures- Page: 27/28

تهدیدهای ثانویه

آزار و اذیت مستقیم (مبتنی بر اعتقادات و خرافات)

حداقل چهار مورد آزار و شکنجه‌ی مستقیم کرکس‌های کوچک از غرب آفریقا شناخته شده است. این در حالی است که ۱۵-۱۶ فرد از این گونه فقط در مقدونیه بین سال‌های ۱۹۸۳-۲۰۰۲ با تیراندازی تلف شده‌اند. استفاده از قطعات بدن کرکس برای طلسم یا حذف این پرنده بعنوان حیوان نحس از طبیعت گوشه‌ای از دلایل این آزار و اذیت کرکس کوچک در دنیا است.^۷

وضعیت حفاظتی

طبق گزارش‌های اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت iucn در سال ۲۰۰۷ کرکس مصری در آسیا در حال کاهش جمعیت بوده و از آن سال تا آخرین به‌روزرسانی از جمعیت کرکس کوچک، این پرنده در لیست قرمز در مرحله در خطر انقراض یا Endangered قرار گرفته است.^۸

وضعیت حفاظتی کرکس کوچک^۹

⁷ Multi-species Action Plan to Conserve African-Eurasian Vultures- Page: 27/28

⁸ <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/egyptian-vulture-neophron-percnopterus/text>

⁹ <https://www.iucnredlist.org/>

فرصت‌ها

یکی از راهکارهای کاهش تهدیدات کرکس‌ها، استفاده از فرصت گردشگری پرنده‌نگری است. جذب افراد و تشویق عموم برای تماشای پرندگان خصوصاً کرکس‌ها که به دلیل بزرگ‌جثه بودن آن‌ها به راحتی قابل شناسایی هستند، یکی از بهترین راهکارهایی است که می‌توان توجه افراد را به حیات‌وحش و حفاظت از آن جلب کرد.

بی شک توسعه صنعت گردشگری یکی از عوامل مهم پیشرفت اقتصادی و فرهنگی در کشورهای توسعه‌یافته است. سازمان گردشگری جهان (UNWTO) اعلام کرده است که ایران رتبه ششمین توان بالقوه جذب گردشگر را دارد. پس بهترین راه، استفاده از این پتانسیل است. اقلیم‌ها و اکوسیستم‌های متنوع در ایران زمینه خوبی برای گردشگری طبیعت ایجاد کرده است. کشور ایران با بیش از ۵۵۰ گونه پرنده، یکی از مقاصد مهم برای توسعه صنعت گردشگری و کسب درآمد هستند.

در کشورهای دیگر؛ از جمله استرالیا در سال ۲۰۰۶ حدود ۲.۲ میلیون نفر از گردشگران بین‌المللی و ۲.۵ میلیون گردشگر داخلی در فعالیتهای گردشگری مانند پرنده‌نگری شرکت کرده‌اند.

امروزه پرنده‌نگری در دنیا تنها یک تفریح علمی نیست و وارد مراحل فراتر از آن و روزمرگی افراد شده است، به طوری که در بسیاری از کشورها پرنده‌نگری را راهی برای آرامش و بهبود بیماری می‌دانند.^{۱۰}

گردشگرانی که پرنده‌نگری می‌کنند^{۱۱}

حفاظت مشارکتی از
کرکس کوچک
جزیره قشم
www.vultures.ir

SGP/IRA/CCA-GSI-COVID/2022/08(297)

گردآوری و تالیف: علیرضا هاشمی - آیدا کریمی

ویراستار علمی: آیدا کریمی

با تشکر از خانم مهسا هاشمی به جهت همکاری در گردآوری و تدوین متون

¹⁰ <https://avayeboom.com/news/birdwatching-ecotourism/>

¹¹ <http://www.fence.org/nature-center/birdwatching>